

LIDIA MAKSYMOWICZ

PAOLO RODARI

PŘEDMLUVA PAPEŽ FRANTIŠEK

HOLČIČKA,
KTERÁ
NEUMĚLA
NENÁVIDĚT

MOJE SVĚDECTVÍ

HOLČIČKA,
KTERÁ
NEUMĚLA
NENÁVIDĚT

© 2022 Lidia Skibicka Maksymowicz & Paolo Rodari
c/o the Association La Memoria Viva
Translation rights arranged through Vicki Satlow of The Agency srl and
Plima d.o.o.

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Veronika Matiašková, 2024
Cover © IGN_B, 2024
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2024

ISBN 978-80-277-5369-7 (pdf)

LIDIA MAKSYMOWICZ
PAOLO RODARI

HOLČIČKA,
KTERÁ
NEUMĚLA
NENÁVIDĚT

přeložila Veronika Matiašková

*Tuto knihu věnuji všem dětem,
které neměly to štěstí a peklo
Birkenau nepřežily,
a svým dvěma maminkám,
jimž vděčím za svůj život.*

27. ledna 2022

Jsem rád, že kniha Lidie, která přežila vyhlazovací tábor Auschwitz-Birkenau, vychází právě na Mezinárodní den památky obětí holokaustu. Přeji si, aby se také díky této knize nezapomnělo na to, čím tento tábor byl. Paměť je totiž jedním z projevů lidskosti, znamením kultury, podmínkou lepší budoucnosti míru a bratrství. To, co jsem řekl na generální audienci 27. ledna 2021, platí i dnes: „Pamatovat si znamená dávat pozor, aby se podobné věci nestaly znovu, aby nevznikaly ideologie, které chtějí jeden národ spásit, a přitom zničí jiný anebo i celé lidstvo. Dávat pozor na to, jak začala tahle cesta smrti, vyhlazení a brutality.“

Když jsem 26. ledna 2021 krátce pozdravil Lidií na nádvoří San Damaso, políbil jsem její paži, na níž má vytetované číslo z tábora Auschwitz-Birkenau: 70072. Bylo to ode mne prosté gesto smíření, aby se paměť minulosti udržela živá a my se mohli učit z černých stránek dějin, jak je neopakovat, jak nedělat znovu stejné chyby. Snažme se tedy neúnavně pěstovat spravedlnost, zvyšovat soulad, podporovat integraci, být nástroji pokoje a tvůrci lepšího světa. Podporujme Lidiino poslání, o němž před rokem řekla: „Poslání, které jsem si zvolila a ve kterém budu do smrti pokračovat, je vzpomínat, mluvit o tom, co se mi stalo.“ A ještě: „Vyprávět hlavně mladým, aby nedopustili, aby se ještě někdy něco podobného stalo.“

Papež František

Poselství od Liliany Segre

Příběh Lidie je náčrtem zkoncentrovaného světa, prokletým místem je Birkenau a příběhem je hra v kostky se smrtí. Na pozadí ta nejnepopsatelnější tragédie dvacátého století. Rok nula civilizace.

Proč o tom ještě mluvit? Z povinnosti. Z povinnosti nezapomenout. Opakovat to teď i vždycky, jako mantru třetího tisíciletí. Klíčovým slovem je paměť, ta zvláštní kategorie, která umožňuje udržet v dobrém zdraví demokracii. Kdo zapomíná, je mnohem náchylnější k netoleranci a násilí.

Jak se ale očkovat proti tomuto „viru nenálosti“?

Studiem historie a aplikací ústavy, z níž všechno vychází. Mladým lidem, kteří budou těmito stránkami listovat, přeji pěknou budoucnost osvobozenou od stínů minulosti. Od stínů doby, která nekončí pro ty, kteří se stejně jako já cítí, že jsou ještě trochu tam a trochu tady.

Poselství od Samiho Modiana

Setkání s Lidií mě dojalo a musel jsem ji obejmout!

Její příběh je stejně jako ten můj příběhem osamělosti a strašné zkušenosti vyhlazovacího tábora. Vytržení z mateřské náruče v pouhých třech letech, nejistý zítřek...

Mnoho bolestných zážitků z naší minulosti nás spojuje, ale touha nevzdat se nám pomáhala překonávat životní překážky.

Zranění zůstává, ale stejně jako Lidia našla po mnoha letech svoji maminku a vyprávěla o svých zážitcích, tak i já jsem našel někoho, kdo mě uzdravil a vždycky při mně stál: svoji ženu Selmu. Lidiina knížka musí zůstat příkladem

života: síla, odvaha, vytrvalost v dobrém, láska
k bližnímu a už nikdy žádné války!

Mnoho let jsem mlčel, ale rozhodl jsem se
jako ona mluvit a podělit se o svoje zážitky,
s jediným poselstvím: „Už nikdy víc!“

Jen pár útržků. Jako blesky klikatící se v dáv-
né noci, která je zároveň blízká, blizoučká,
jako by to bylo včera. Doprovázejí mě už po
celá desetiletí, už od té chvíle, kdy jsem byla se
svou matkou deportována do vyhlazovacího tá-
bora.

Jsou mi sotva tři roky. Jí je dvacet dva.

Drží mě za ruku, když vystupujeme na ná-
stupišti v Birkenau. Je prosinec roku 1943. Je
strašná zima. Sníh padá úplně zmrzlý. Vítr bi-
čuje. Všude okolo vládne zoufalství. Dívám se
na červenohnědý vagón, ve kterém jsme byli
celé dny namačkaní, s nohama zdřevěnělými
a s pocitem, že se každým okamžikem musíme

udusit. Ještě před chvílí jsem netoužila po ničem jiném než vystoupit a nadechnout se čerstvého vzduchu. Teď už ne, teď chci zpátky dovnitř. Vrátit se zpátky. Vrátit se domů.

Pamatuji se na silné objetí. Na matku, jak mi zakrývá tvář. Nebo jsem se možná já snažila zavrtat se obličejem do jejího hrudníku, už dávno pohublého dlouhými dny cesty, která se zdála nekonečná. Vlak pořád střídavě zrychloval a zpomaloval. Pak třeba dlouho stál na pustém venkově.

Několik německých vojáků dělí nově příchozí do dvou řad. Pár desítek metrů za námi hlídají další z nich na cihlové věži. Ocitneme se v pravé řadě. Do levé řady jde ale hodně lidí, hlavně ti nejstarší, které asi považují za slabé a neduživé. Z mála známek se dá vytušit, jak to s nimi skončí. Došla řeč, vládne rezignace. Chybí síla k jakémukoli odporu. Chybí síla k uskutečnění jakékoli vzpoury.

Páchnu a maminka taky. A páchnou všichni, kteří právě vystoupili z vlaku. A přesto je tenhle zápach jediná přátelská, známá věc na nepřátelském území. Kde jsme to skončili? Nikdo

nemluví, nikdo nic nevysvětluje. Prostě jsme tady a hotovo.

Na štěkot psů jsem nezapomněla. Ještě dnes, když na ulici štěká nějaký pes, vrací se mi vzpomínka na tohle zasněžené a větrné nástupiště a vojáky, kteří řvou neznámým jazykem. Často se mi esesáci – zjistím později, že se jim takhle říká – vracejí do snů, které jsou živé jako skutečnost. A ty sny mě budí uprostřed noci zpocenou, vyděšenou a roztřesenou. Křičí a já jim nerozumím. A s nimi i plivance, pohrdavý smích, nenávistné pohledy.

Zvířata jsou na vodítkách. Mají pěnu u huby a Němci je dráždí bičíky. Baví se tím, že je pouští až těsně k nám, psi cení zuby a zvedají se na zadní a netuší, že kořist, kterou mají před sebou, se už vzdala. Už je dávno mrtvá.

Matka je ode mě násilím odtržena. Stejně jako jiné matky od svých dětí. Křik a pláč. Odchází kdovíkam. Brzy ji ale zase uvidím, oholenou a úplně nahou. Nemá na hlavě ani vlasek. Ale znovu mě objímá. A usmívá se. Pamatuji se na to, usmívá se na mě, jako by mi říkala: „Klid, všechno bude dobré.“ Ptám se jí:

„Kde máš vlasy?“ Neodpoví mi. „A kde je děda s babičkou?“ Zase mi neodpoví.

Díváme se do tábora. Ze dvou komínů stoupá černý kouř. Brzy zjistím, že ten kouř pochází z plamenů, které hoří ve spalovacích pecích. Mrak zakrývá nebe. Mrak, jenž prý v okruhu mnoha kilometrů dusí polské rolníky, kteří bydlí v okolí, za městem Osvětimí, za řekou Vislou. Páchne po spáleném mase. Pach smrti. Nemluvíme o tom. Nikdo o tom nemluví. I Poláci ho dýchají a nemohou s tím nic dělat. My i oni jsme pochopili. Děda s babičkou už nejsou.

Za komíny je ostnatý drát. Za ostnatým drátem holé stromy. Rovina, která se rozprostírá až za obzor. Chtěla bych být tam venku, běžet ke svobodě, daleko, co nejdál. Svoboda je tak blízko, a přitom tak nedosažitelná. Je to jen pár metrů. Jenže se nesmíme ani přiblížit. Řekli mi, že někteří to zkusili. Zemřeli zasažení elektrickým proudem. A jiné postříleli pár kroků před plotem.

Dnes jen stěží dávám dohromady všechno, co se mi přihodilo. Po více než osmdesáti letech nemůžu s jistotou říct, že záblesky vzpomínek, které se mi jako ostří nože objevují v paměti, jsou výsledkem toho, co jsem skutečně zažila, nebo toho, o čem mi po letech vyprávěli o pár let starší přátelé, že prožili se mnou. Jedinou jistotou je, že jsem tam byla. Moje vzpomínky a vyprávění ostatních se mísí a spojují. A já už nedokážu úplně přesně rozlišit, co je moje a co je jejich. Nic s tím ale neudělám. Tak už se věci mají.

Do tábora jsem přišla jako maličká. Když jsem se z něj dostala ven, byly mi už čtyři a táhlo mi na pět. Jsem jednou z holčiček, které vydržely tam uvnitř nejdéle, a možná jednou z nejmenších, které dokázaly přežít a zachránit se. Někdy se sama sebe ptám: byla jsem snad příliš malá na to, abych mohla dneska vyprávět? Těžká odpověď. Jisté je, že třináct měsíců v Birkenau poznamená v každém věku. Ty dny, měsíce, roky, jsou jako hluboká rána, která mě od té doby doprovází a která, jak vím, mě bude doprovázet až do konce mých dní. A co víc, to,

že si všechno přesně nepamatuji, jen zhoršuje bolest téhle rány, její tíhu. Ne všechny hrůzy jsem zažila při plném vědomí. A přece tu jsou. Žijí ve mně, v mém podvědomí. Jsou to moji soupeřníci. Překáží mi svou neustálou přítomností. Ovlivňují mé dny. Mé mlčení. Moje úsměvy následované chvilkami smutku. Birkenau neumírá nikdy. Birkenau je nesmazatelnou stopou v každém, kdo jím prošel. Je to netvor, který nezavře tlamu, který se pořád neodvolatelně připomíná.

Uvědomuji si to zpětně po každém setkání, kde mám svědčit a vyprávět o tom, co se stalo. Pokaždé zjistím, že řeknu navíc něco, co jsem ještě nikdy neřekla. Podrobnosti pohřbené v paměti se znovu vynořují, oblékají se do slov a překvapují nejprve mě, pak mou rodinu a všechny, kteří mě mají rádi: „O tomhle jsi nikdy nevyprávěla!“ „Já vím,“ odpovídám. Bylo to vždycky ve mně, ale teprve teď si to našlo cestu ven. Skutečně si myslím, že je to proto, že v Birkenau jsem byla ještě malá holčička. Některé děti se smiřují, skrývají, jiné jsou zmatené, ale nezapomínají. Nikdy. A jak

rostou, znovu prožívají všechno, co se jim stalo, s novým uvědoměním. To, co paměť pohřbí, neumírá. Ožije to. Jednou se to vrátí k životu. A některá zneužití si často plně uvědomíme až po letech, po desetiletích. Má to tak hodně lidí. A mám to tak i já.

Co mi vlastně udělali v těch dlouhých měsících zajetí? Tělo prožívalo, mysl zasouvala a pak také pohřbívala. A pořád ještě, rok za rokem, vyvrhuje jako moře další střípky.

Často myslím na svoji duši. Přirovnávám ji ke starému tajícímu ledovci. V Birkenau přikryl tuhý mráz všechno, emoce, pocity, slova. Pak led pomalu ustoupil teplejším ročním obdobím. Okolní teplota začala být přívětivější. A co bylo dřív pod ledem, se nyní objevuje.

Zúčtovat s tímhle vším není vůbec jednoduché. Je to můj životní úkol. Náročný, ale zároveň

neodmyslitelný. Dělán to samozřejmě pro sebe. Ale dělám to i pro všechny ostatní, pro přátele a známé, pro přátele přátel, pro ty, které neznám, ale jsou součástí mé lidské rodiny. Chci mluvit jasně a správně vyjádřit to, co si myslím: ta temnota koncentráků nezmizela jednou provždy. Nenávist, která ta místa poháněla, pořád číhá a kdykoli se může objevit znovu. Je potřeba ji držet v šachu především vzpomínkami, vyprávěním toho, co se stalo. K čemu by jinak byla ta hrůza vyhlazovacích táborů? K čemu, když ne alespoň k tomu, aby si lidstvo uvědomilo svoji nejtemnější stránku a ze všech sil se snažilo zabránit tomu, aby se znovu dostala ke slovu, k síle, k životu? K čemu je Birkenau a k čemu jsou všechny vyhlazovací tábory, když ne k tomu, aby nás tahle temnota už nikdy nezahalila?

V novinách čtu o novém antisemitismu. Pro toho, kdo jako já prošel táborem, to zní neuvěřitelně, a přesto tísnivě. Protože pro nás, kteří jsme přežili tábory, to nejsou události staré desítky let, ale události včerejší, nedávné, sotva překonané peklo. Jsou hned tady za rohem